

вериги на Парижките мирни договори, за истинско самоопределение на народите и на първо място като я постави в контакт и разбирателство със Съюза на социалистическите съветски републики.

8. Македонската парламентарна група заявява, че в интереса на освобождението и обединението на Македония, в собствения интерес на целия български народ и на България, в интереса на Балканската Федерация, тя е готова да даде своето съдействие на всички политически групи, даже и на крайно-левиите за образуването на такова едно спасително - за Македония, България и всички балкански народи - правителство, стига само те да застанат и възприемат настоящата платформа.

Да живее свободна, обединена и независима Македония!

Да живее мощна България, освободена от веригите на Ньойския договор!

Да живее Балканската Федерация!

Македонска парламентарна група в XX Обикновено народно събрание:

(следват подписите на депутатите)

Настоящата декларация на Македонската парламентарна група в Българското народно събрание е изработена и одобрена от Централния комитет на Върхшната македонска революционна организация, съгласно публикувания се през юни манифест от 1924 г. на същата.

Централен комитет на ВМРО

Подп.: П. Чаулев, Ал. Протогеров

За Т. Александров и по негово пълномощие

Подп.: П. Чаулев, Ал. Протогеров

ЦДА, ф.396 к, оп. 2 а.е. 12, л. 6-7. Препис. Ръкопис с печатни букви. Публ. в [Д. Влах, Изменниците..., с. 64-67.

№ 79

Из писмо от Георги Димитров до Васил Коларов за подписването на Майския манифест от ЦК на ВМРО и за работата с федералистите

Виена, 6 май 1924 г.

Преговорите с македонците се приключиха с една декларация*, подписана от Т. Александров, Протогеров и Чаулев. Тя сигурно вече си я чел. Тя съвсем не задоволява, макар и да представлява една стъпка напред. Нашето отношение към тази декларация ти ще видиш в протокола на Президиума на Федерацията от 5 май т. г.

Положението на нашата емиграция в Югославия наистина става все по-сигурно. Затова именно ние ще гледаме най-добрата част от нея вътре в страната на нелегална работа във връзка с евентуалното въстание наесен.

Трите македончета, другари на Паница, трябва безусловно да се изпратят тук. Те са необходими за специалната македонска работа, която се предприема

Федералистите са готови да поемат върху себе си разноските по тяхното изпрацаване. Направи, моля, веднага нужното.

Пятницки** съобщава на Емтина***, че след пристигането тук на немския другар Вурм Виктор е свободен. Трябва ли това да се разбира, че аз се освобождавам като представител на Коминтерна при Австрийската партия? Ако това е така, то е много добре. Нека обаче ми се съобщи лично от Президиума, за да не нося аз някаква отговорност в това отношение.

Ако Вурм остане тук като представител на Коминтерна, той ще се нуждае, особено на първо време, от непосредствено съдействие чрез съвети и указания. Това аз бих могъл да сторя, защото то ще става в лични срещи с него, без да се излагам на опасността, в която сега се намирам, да се проваля пред австрийската полиция поради непосредственото ми участие в работите на австрийската партия.

Защо още не се изпратят пари за нашата партия? Ние сме получили само първата вноска от нашия бюджет.

Много поздравя!

Твой Георги

P. S. Случи ни се едно голямо нещастие. Наш Алкалай вложил тук, без да ме пита, в една малка банка 7 500 долара, вместо веднага да ги прати в София. Тия пари са за помощната акция на Балканската федерация и сега ние се чудим как ще можем да спасим тая сума.

Публ. в Г. Димитров, Съчинения, т. 16, С., 1990, с. 33-35

* Става дума за Майския манифест. Вж. док. № 77.

** Йосиф Аронович Пятницки, деец на ВКП (б), от 1921 работи в Коминтерна, ръководи Отдела за международни връзки на ИККИ, от 1923 чл. на Секретариата на ИККИ, от 1928 чл. на Президиума; чл. на ЦК на ВКП (б) (1927-1937); репресиран.

*** Псевдоним на В. П. Милютин.

№ 80

**Доклад от представител на ЦК на БКП по македонското движение
относно характера и дейността на ВМРО и с мнение
за неказване доверие на Тодор Александров**

Виена, 12 май 1924 г.

Вътрешната македонска революционна организация от 1908 година, когато всъщност Тодор Александров излиза на сцената, фактически не съществува. Използувано е само нейното име за увеличаване на народните маси в полза на завоевателната политика на българската буржоазия. От македонските дейци съзнателни проводници на тази политика станаха Т. Александров, Н. Милев, П. Пенчев, Протозеров, Крапчев, Момчев, Баждаров, Пърличев, Томалевски, Г. Василев, С. Радев, А. Цанков, Катерински и др.

Кампанията, която предприе автономистката организация под ръководство-

то на Тодор Александров в полза на националистическата политика на българската буржоазия, предизвика желаната за България и Сърбия Балканска война с цел завоеване и поделене на Македония. Тодор Александров устройваше покушения и убийства на невинни хора по време на молитвите на турското население в джамии, на пазарите и проч., а също взривове посредством адски машини с цел възбуждане на фанатизма в турското население и провокиране избиването на българите. След Балканската война Т. Александров и неговите привърженици, бяха основни проводници на политиката на българската буржоазия, организираха поголовно нападение на турското население за да получат болшинство в Македония унищожавайки турското население. Те са тези които взеха активно участие във въвлечаването на България в общоевропейската война, изпращайки заплашителни писма до българските държавници. Т. Александров и Протогеров след като получиха пари от Турция и Германия организираха и проведоха така нареченото Валандовско въстание в навечерието на встъпването на България във войната. Те са тези които по време на последната война, както и по време на Балканската, избиваха по най-звироподобен начин гръцкото и сръбско население и извършиха и ред други безчинства и мръдества, тези които през войната, охранявайки особата на царя избиха маса интелектуалци македонци с комунистически и анархистически възгледи, под предлог, че последните подготвяли покушение върху живота на царя. Те са същите, които на 1 август 1918 година устройоха празненство в гр. Скопие по случай победата на българското оръжие и обединението на българското племе. На това тържество те заявиха, че македонското население, след тежка борба, в съгласие с политиката на България, накрая достигна своето освобождение и обединение със своите братя от другата страна на Рила. Тази клика, която следващата година, когато Серският група издигна отново знамето за автономна Македония хвърли страшни заплахи към тогавашното правителство на България затова, че то не е обесило всички техни предатели на народните идеали или не ги е натоварило на няколко вагона и да ги изпрати в Гърция. Тази поощрявана от българската буржоазия клика, която счита, че подготовката и успешното водене на войната се дължи на нея, а не на държавниците и дипломатите, които не успяха да се възползват от плодовете на тази победи, се сплоти още по-здраво и си постави за цел да застане начело на правителството. В това направление те предприеха усилена работа и създадоха въоръжени групи и организации в България, извършили в последствие преврата в България и сега продължават да пазят ревностно авторите на преврата. Въоръжените сили на тази клика представляват всъщност едно цяло. Те са различни проявления на една и съща фирма. Организацията на автономистите се засили и се прояви още по време на режима на Стамболийски най-вече, ако не изключително при поддръжката от страна на Офицерската лига. Последната, която я снабди с достатъчно оръжие, скрито от репарационната комисия и която, удържайки войската, действително против нея, даде й възможност да се организира и сплоти по най-успешен начин.

Сега в Петрички окръг, където е съсредоточена силата на автономистите, фактически господства полковник Атанасов*, явяващ се представител на Офицерската лига и на революционната организация на автономистите. Той е най-активният човек в Петрички окръг в настоящия момент, който в качеството си на секретар на окръга има списъци на всичките оръжия, хора и пари и без негово знаящо не се предприема. Той като че ли си е поставил за цел да измести Атанасов войвода, който сега е централна личност в този окръг, но който дава признаци за олеяване и следователно не е надежден проводник на фашистките намерения. Този тип Атанасов е пряк организатор на всички извършени убийства през септември

ри в Горна Джумая, Сараибей, Пазарджик и Белово. И сега още по разпореждане на Тодор Александров и благодарение зоркостта на този полковник в целия Петрички окръг не се допускат никакви комунистически вестници. Терора против нашите другари в този окръг още продължава. Там и досега комунистите са третирали като предатели. Оцелелите след избиването на нашите другари в този окръг и то благодарение на застъпничеството на самата организация на автономистите, още са държани като заложници. Същото е положението и в Кюстендилски окръг. В Кюстендия и Бобошево живота на нашите хора виси на косъм. Преди 15 дни беше устроена засада против наши другари организатори от Самоковски район. Въоръжени групи хора автономистите имат навсякъде, където е известно, че нашите другари имат повече или по-малко значителни сили: в Перник, около 500-600 души, в местността Лонгоза, недалеч от Варна в горското стопанство са съсредоточени около 200 души, в Пловдив - 40-50 души, Пазарджик, Габрово, Видин, Стара Загора, Ловеч и др. Всички тези въоръжени автономисти получават възнаграждение от правителството и от фабрикантски фирми. Даже на някои места са изключително на издръжка на фабриканта, както е случаят в Габрово. Всички тези автономистки терористи са проникнали от омраза към нашите другари. Аз бях свидетел, когато един от терористите в Пловдив, изслушвайки моя одобрителен отзив по адрес на комунистите от страна на друг македонец, който пътувал до Пловдив по време на септемврийските събития, страшно заплаши по адрес на комунистите, съпровождайки своята заплаха с ругатни и гадости. Автономистите имат представители навсякъде в държавните учреждения - в Обществената безопасност (охранка), градоначалството, полицейските участъци и др. Тук таме, както в София, те имат свое специално македонско обединение в Обществената безопасност. В Пловдив техен представител в охранката е Анго Попов от Кукуш, представител в тютюневите фирми. Той заедно с войводата Скендеров взеха най-активно участие при арестите и убийствата на нашите другари в Пловдив. Нито един арест на някоя един македонец не се извършва без тяхно знание. Даже при наличието на сериозни основания, когато полицията задържи някой виновен, то последния веднага се освобождаваше по искане на хората на Т. Александров. Всичките главатарии на четниците-терористи и техните обикновени привърженици се ползват с пълна свобода в цяла България. По различни поводи те пътуват безплатно по железниците с разрешение от градоначалството и охранката. С такова право на свободно придвижване те се ползваха и тогава, когато правителството на Цанков официално предприе гонения против автономистите. Вследствие на това разпореждане на правителството нито един от активните привърженици на автономистите не пострада, а напротив, пострадаха хора съвършено невинни и преди всичко опозиционно настроени против Т. Александров.

Заслужава да се отбележи, че тези, които се считат за най-доверените лица на Александров, са в същото време най-отявлените врагове на комунистите. Така например задграничният представител на македонската революционна организация заяви, че цели реки от кръв ще потекат и даже е възможно България да изчезне напълно от лицето на земята, но работническо-селяно правителство няма да се допусне. Същия език държеше в Монах, зетя на Александров, който беше в Москва. В последно време той заплашително поиска сметка от войводата Алеко** за благосклонното му отношение към Д. Х. Димов и към допускането му в Петрички окръг като редактор на проектиран вестник. За автономизма на Александров е характерно и следното: преди месец аз бях в Пловдив; там случайно ме срещна Алеко Попов, който поздравявайки ме попита отдавна ли съм в Пловдив, по каква

работа съм пристигнал и ме покани любезно на кафе. Влязохме в най-близкото кафене, където не след дълго дойде друго лице, което ме поздрави с думите: „Моя те почитания“, - това очевидно беше с цел да ми припомни, че той е Лазар Поповски***, който през 1919 година се изявяваше в град Ксанти като противник на нашите позиции по македонския въпрос. Без всякакъв повод от моя страна (в съществуването на Анко) той се обърна към мене със следните думи: „Помниш ли какъв спор водих с тебе 1919 година в Гюмюрджина? Сега обаче съм длъжен да ти призная, признавам, че вие тогава бяхте на прав път.“ След това той декларира, че е дошъл до убеждението, че македонския въпрос ще бъде разрешен само с помощта на Съветска Русия и че други приятели македонците нямат. Изказа негодуването си от позорната дейност на Александров и завърши с думите, че за всеки самостоятелен и честен човек е невъзможна никаква съвместна работа с Александров. В началото аз сметнах, че той е провокатор и затова му благодарих за признанието, казах му, че аз не съм напълно съгласен с неговата мнение. Аз отдавна - казах му - не взимам никакво участие в македонското движение и в политическата борба, но сега след последните събития, не мисля да стоя настрана, тъй като би било престъпно. Съдейки по това, което се пише в пресата за македонската революционна организация, аз намирам, че тя сега напълно отстоява нашето гледище по македонския въпрос, както и принципите, на които е длъжна да стои самата организация. Той ми отвърна: „Ако искаш, за да не те убият, не обръщай внимание на това, което пишат, а на това, което вършат. Ако аз и други като мене с буржоазни разбирания, сме непоносими за тях, то за хора като тебе и дума не може да става за търпимост. Това не е революционна организация, а преториански отред за охрана на сегашното правителство.“

За нас разликата между Александровци като представители на македонската революционна организация и Александър Цанков като шеф на българското правителство няма. Те са хора на една и съща шайка и с едни и същи разбирания по македонския въпрос сега във вътрешната и външната политика. Те дойдоха на власт, за да спасят от гибел банкрутиралата буржоазия, да я научат да прилагат мерки в управлението на страната, за да си създаде силно правителство с добре организирана армия и Велика България обединяваща цялото българско племе. В продължение на много години те избиваха турското, гръцкото и сръбското население и сега ни най-малко не се стесняват така да продължат тази си дейност и по отношение на родните си братя, само защото са комунисти. Ако е необходимо да се изколят 20 000 души, биха изклали 50 000, - казват те, но няма да позволят „разхищаването на България от страна на разрушителните елементи“.

В последно време обаче съществуват достатъчно признаци, които свидетелстват, че това положение не може да продължава дълго време. Илинденската организация, в която са организирани предимно участници в Илинденското въстание, се обяви вече рязко против правителството на Цанков. А заедно с това влезе в открит конфликт и със сродната и организация, представляваща и ръководеща така наречения Национален комитет на македонската емиграция в България. Националният комитет се явява орган на Александров. Този конфликт се разгръща доста остро и се очаква да приеме заплашителни форми. Радостното обаче е, че такова явление се наблюдава и в редовете на самата революционна организация. Там също се оформя опозиция - трите революционни окръзи: Солунски, Петрички и Серски. Тези три окръга представляват болшинството от революционната организация, понеже извън тях остават само Скопски и Битолски окръг. Скопският се намира под влиянието на Александров, а Битолският под влияние на Чаулев и Геор

ги Попхристов. Тези три окръга се организират да проведат конгрес, въпреки несъгласието на Александров и с намерение да лишат последния от правото на самовластие в ЦК, който през цялото време се намира само в София. Те ще се поставят да прокарат ЦК, както беше преди, да се състои от представители на окръжните комитети. Те са убедени 100%, че ще успеят, разчитайки, че ще срещнат поддръжката и на Битолския революционен окръг. Въпросът за скъсването с българското правителство ще бъде поставен ребром от представителите на тези окръзи. Ние се намираме във връзка с тези окръзи и сме уверени, че ще окажем необходимото влияние. От оформящата се опозиция най-изявени са Алеко Войвода, Мишо Шкартов, войвода на Солунския окръг, Стою Хаджиев, Александър Буйнов, Гога-Шкарта и др. Най-доверените наши хора, които поддържат нашата връзка е Мишо Шкартов, който ни помага също така да провеждаме нашето влияние. На 24 май с.г. Илинденската организация свиква своя конгрес в Пловдив. Александров се страхува от този конгрес и разпрати свои тайни инструкции до своите хора по местата, където съществуват Илинденски организации, за да оказват необходимия натиск посредством своите делегати за изключване от организацията сегашния редактор на вестник „Пирин“ Арсений Йовков, а така също и Занков, които са на противоположно гледище по македонския въпрос.

По наше мнение друг изход освен откъсването на революционната организация на Александров от влиянието на Цанков няма. А това е равносилно на изтласкване на Александров на тази организация. Да се действа по друг път ще бъде губно, то би довело до старите грешки в стократно по-големи размери. Ние смятаме, че докато революционната организация не завърши своя конгрес и докато не станат известни резултатите от него, никаква поддръжка на Александров не трябва да се оказва. Защото това би означавало да бъде подсилен за сметка на опозицията, явяваща се за нас по-надеждна и да подложим главите си под ножа.

ЦДА, ф. 3 Б, оп. 5, а.е. 14, л. 1 - 7. Копие на руски език. Машинопис.

* Полковник Георги Атанасов, чл. на Серския окръжен революционен комитет и на оформящата се левица във ВМРО, един от виновниците за убийството на Т. Александров.

** Алеко Василев, Алеко Паша, чл. на Серския окръжен революционен комитет и на оформящата се левица във ВМРО, един от виновниците за убийството на Т. Александров.

*** Лазар Поповски, деец на ВМРО (об), работи в редакциите на в. „Балканска федерация“ и „Камбана“.

№ 81

Статия от Васил Коларов „Националният въпрос на Балканите“¹⁰⁸

Москва, [преди 13 май 1924 г.]

Националните движения на Балканите започнаха от началото на XIX век. Освободата, на която те възникнаха и се развива беше стремежът на новите икономически сили да се освободят от оковите на остарелите феодални отношения, господстващи в империята на турските султани. Тези движения се изразиха в редица народни въстания и войни, които постепенно сломиха властта на бейовете и пашите, освободиха селяните и доведоха до образуването на сегашните независими балкански държави.